

Citace záznamu

Lucia Krajčířová, Renata Tišlová, Státní zámek Bučovice, Císařský sál, *Renesanční a manýristické štukatéřství v Čechách a na Moravě* (online databáze), <https://stuky.upce.cz/node/263>, vyhledáno 26. 4. 2024.

Státní zámek Bučovice, Císařský sál

Číslo záznamu: 263

Bližší určení díla: Dekorativní a figurální štuková výzdoba sálu

Památkově chráněno, č. úskp: 36065/7-3596

Umístění: Přízemí západního křídla zámku

Datace: 80. léta 16. století

Bučovice, zámek, Císařský sál, pohled na portál s erbem Boskoviců a sochy Evropy a Karla V. (Vojtěch Krajíček, 2018)

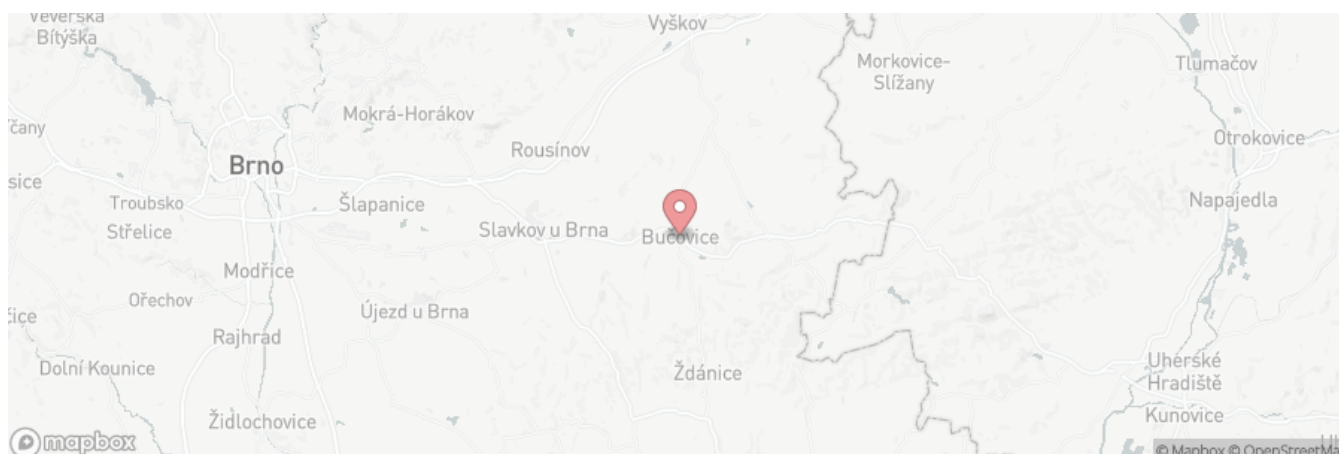
Anotace

Zámek v Bučovicích je jedinečnou památkou pozdně renesanční výtvarné kultury nejen na Moravě, ale nesporně i v širší střední Evropě. K tomu přispívá svou dispozicí, architekturou i sochařskou úpravou nádvorních arkád, ale zejména efektní a náročnou podobou interiérů koncentrovaných v přízemí západního křídla zámku. Výstavbu renesančního zámku inicioval v roce 1575 Jan Šembera Černošský z Boskovic. Pozdně renesanční štukatury se v interiérech bučovického zámku nacházejí v přízemních místnostech západního křídla, v ústředním Císařském sále na sebe berou podobu volných sochařských prací v kombinaci s dekorativními štukovými pásy a groteskovými a deskovými malbami (busty římských císařů, lunety s Dianou, Martem, Europou a Karlem V. porážejícím Turky, obrazy se scénami z Odyssey). Malby a štukatury byly komplexně restaurovány v 50. letech 20. století.

Abstract

The Bučovice Chateau is a unique example of late Renaissance architecture and art not only in Moravia but also in Central Europe, especially for its layout, architecture and sculptural design of the courtyard arcades and the complex interior decoration on the ground floor of the west wing of the chateau. The construction of the Renaissance chateau was initiated in 1575 by Jan Šembera Černošský of Boskovic. Late Renaissance stuccoes are found in the interiors of the castle in the ground floor rooms of the west wing. In the central Imperial Hall there is a decoration of stucco sculptures, decorative stucco bands and grotesque and panel paintings (busts of Roman emperors, lunettes with Diana, Mars, Europa and Charles V defeating the Turks, panel paintings with scenes from Odyssey). The paintings and stuccowork were completely restored in the 1950s.

Kraj	Okres	Obec	Katastr
Jihomoravský kraj	Vyškov (okres)	Bučovice	Bučovice
Ulice, čp. / č. o.		GPS	
Zámek 1		49.149152605176, 17.001012017896	

Technika štuky	Materiálová skladba	Povrchové úpravy	Původnost
Socha Marta má terakotové jádro složené z několika kusů, drapérie je tvořená kaširovanou tkaninou, domodelována v bílé štukové maltě. Ostatní figurální plastiky jsou vytvořeny sochařsky volným způsobem modelací ve štuky, který byl postupně nanášen na vnitřní konstrukci tvořenou dřevěnou (dubovou) kostrou s drobnější kovovou (tyče, hřebíky) a textilní armaturou doplněnou o dráty, kterými byla konstrukce fixována na skoby v pohledově nepřístupných zadních partiích lunet. Stejně tak byla vytvářena i související výzdoba lunet. Tyto prvky byly rovněž doplňovány přírodními (struska, kámen, dřevo, části rostlin) a dalšími materiály, jako je kov (měď, olovo, ocelový plech) či sklo. Finální úprava povrchu byla provedena bílou štukovou maltou a dotvořena osazením skel a zlacením. Až na výjimky a detaily (oči, Martova helmice) nebyly na štukové figurální výzdobě Císařského pokoje detekovány stopy polychromie. Stopy barevnosti byly v rámci průzkumu nalezeny na dekoru hřebínků klenebních žeber, není však zřejmé jestli jde o původní vrstvu, nebo barokní úpravu.	U všech plastik Císařského sálu bylo užito materiálově analogického složení modelační vrstvy štukové hmoty. Podle složení se jedná o tzv. marmorino složené z bílého vzdušného vápna a středně vytříděné mramorové moučky (D <1,3 mm). Marmorino bylo kromě soch použito pro dekorativní části štukové výzdoby (rámce deskových obrazů, potažené říms, vytlačované (otiskované) dekorace na klenebních žebrech. Složení jádrových vrstev jednotlivých soch se odlišovalo; u sochy Diany tvoří jádrovou maltu směs slabě hydraulického vápna a kopaného písku bohatého na křemen (s přítomností klastů minerálů a hornin) s příměsí keramiky (načervenalé zbarvení, keramika prokázána také u štukových soch v Ptačím sále). Druhý typ jádrové malty (nalezený například u sochy Evropy) představuje naředěná střednězrnná malta (D <1 mm) s obsahem kopaného písku a kovářského odpadu (dřevěné uhlí, struska, okuje) a vzácné skla. Jako příměs byla zjištěna drčená mramorová moučka a výrazně nakráčená zvířecí srst. Zvířecí chlupy se objevují i v přitmelovacích maltách aplikovaných na rubu soch a dále v jádrové maltě, která tvoří podklad pro dekorativní hřebínky žeber klenby. Přitmelovací malta byla použita pro překrytí armatur a zakrytí táhel fixujících sochy do lunety. Malta je okrová, výrazně heterogenní se střednězrnnou až hrubozrnnou strukturou. Pojivo tvoří slabě hydraulické vápno, plnivo se skládá ze středně vytříděné směsi plniv (D <2,5 mm) s majoritním obsahem písku a drčeného vápence a s minoritním obsahem klastů keramiky.	polychromie (stávající stav)	Původní stav s druhotnými zásahy

Uměleckohistorický popis

Císařský sál je bohatstvím dekorací i ikonografií nejvýznamnějším prostorem celého zámku. Nachází se v přízemí západního křídla v ose hlavního vstupu do zámku a jeho valená klenba je zdobená působivou dekorací kombinující několik uměleckých technik a materiálů. Své pojmenování získal dle specifické ikonografie akcentující imperiální symboliku, vyjadřující loajalitu k císařskému dvoru. Smysl ikonografického programu Císařského sálu lze rovněž chápat ve vazbě na osobnost Jana Šembery z Boskovic, který se zde prezentoval jako příslušník starobylého moravského rodu, jehož identita se opírá o normativní ctnosti renesančního aristokrata. Ideál „křesťanského rytíře“ v sobě dokázal propojit vzor císaře Karla V. a související imperátorskou tradici, stejně jako Odysseův vzor statečnosti a vytrvalosti (Bůžek 2009, s. 311–321; Wanková 2015 a, s. 96–97). V lunetách nad okenními špaletami je umístěna čtveřice bust římských císařů – první císař juliovsko-klaudiovské dynastie Augustus Octavianus a současně i její poslední příslušník Nero, dále také dva příslušníci z řady tzv. adoptivních císařů – Antonius Pius a jeho „syn“ Marcus Aurelius. Ústředním motivem sálu jsou figurální plastiky ve čtyřech lunetách, které zobrazují boha války Marta obklopeného válečnými trofejemi, Evropu sedící na býkovi, císaře Karla V. na koni porážejícího Turka a bohyni lovu Dianu doprovázenou loveckými psy. Celá tato velkolepá scéna je doplněna bohatě zdobeným portálem vedoucím do Venušina pokoje. Kamenné ostění je orámované štukovými hermami nesoucími supraportu se dvěma štítonoši a boskovickým znakem završeným zlatým turnajovým helmem s přikryvadly a červeným polštářkem se dvěma zkříženými svazky dubových ratolestí v klenotu. Štukové dekorace zdobí i samotnou klenbu sálu, která je členěná štukovými žebry s drobným reliéfem netopýrů, lvích hlav a rostlinných prvků. Klenební pokrývají malované grotesky. V každé kápi a v křížení se nachází kruhový štukový rám, do něhož je vložen deskový obraz. Ohromující dojem z celého prostoru umocňuje jak množství použitých detailů v draperiích a aranžmá lunet za sochami, tak i bohaté zlacení a vykládání podbarvenými skly imitujícími drahokamy.

Historické zásahy / opravy

1952–1953: restaurování družstvem Tvar – čištění a doplňování poškozených částí štukové výzdoby a oprava nástěnných maleb (Miroslav Böswart – štuky; Antonín Erhardt, následně Josef Kutílek – malby; Alois Kutílek, Miloslav Černý – zlacení)
 1954–1956: restaurování Františkem Fišerem – dokončení obnovy výmalby v okenních špaletách, Josef Tichý – zlacení; v roce 1956 položena nová mramorová podlaha
 1984–1986: restaurování maleb v okenních špaletách Františkem System

Literatura

- Pavel Borský – Radmila Stránská – Petr Vitula, Bučovice (okr. Vyškov). „Zámek“. Středověk, novověk. Tvrz, kostel, zámek. Zjišťovací výzkum, *Přehled výzkumů AU AV ČR v Brně za rok 2001*, 43, 2002, s. 252–254.
- Václav Bůžek, Sebe prezentace křesťanského rytíře ve výzdobě císařského sálu v Bučovicích, in: Hana Ambrožová (et. al.), *Historik na Moravě. Profesoru Jiřímu Malířovi, předsedovi Matice moravské a vedoucímu Historického ústavu FF MU, věnují jeho kolegové, přátelé a žáci k šedesátinám*, Brno 2009, s. 311–322.
- Kateřina Dufková, *Jan Šembera Černohorský z Boskovic: moravský Petr Vok*, Praha 2014.
- František Fišer – Milada Lejsková-Matyášová, Renesanční nástěnné malby na státním zámku v Bučovicích a jejich restaurace, *Zprávy památkové péče* XVI, 1956, s. 133–143.
- Eliška Fučíková, Štuková výzdoba zámku v Bučovicích, in: *Historická Olomouc a její současné problémy IV.*, Olomouc 1983, s. 263–264.
- Ladislav Hosák – Metoděj Zemek, *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku [I]. Jižní Morava*, Praha 1981, s. 60–64.
- Erich Hubala, Schloss Butschowitz in Mähren. Der erste Plan und seine Korrektur im Jahre 1579, in: Ferdinand Seibt (ed.), *Die böhmischen Länder zwischen Ost und West. Festschrift für Karl Bosl zum 75. Geburtstag*, München 1983 s. 42–52.
- Jan Chlíbec, *Italští sochaři v českých zemích v období renesance*, Praha 2011.
- Ondřej Jakubec, Zámek Bučovice: ostrov manýristické výtvarné kultury na Moravě, *Dějiny a současnost* 39, 2017, č. 9, s. 28–29.
- Dirk Jacob Jansen, *Jacopo Strada and Cultural Patronage at the Imperial Court*, Leiden – Boston 2018.
- Augustin Kratochvíl, *Dějiny Bučovic do smrti Františka Josefa z Lichtenštejnů (-1781)*, Bučovice 1927.
- Augustin Kratochvíl, Umělecké památky v Bučovicích, in: Fabián Slabý – Jan Racek, *Bučovice a okolí*, Bučovice 1932.
- Tomáš Knoz – Vojtěch Drašnar, Konstrukce obrazu lichtenštejnského knížecího domu v moravské památkové péči, *Časopis Matice moravské* 134, Supplementum 7, 2015, s. 95–131.
- Michal Konečný, Bučovice, in: Michal Konečný (ed.), *Na věčnou paměť, pro slávu a vážnost. Renesanční aristokratická sídla v českých zemích ve správě Národního památkového ústavu*, Brno 2017, s. 491–517.
- Michal Konečný, Serlio und Du Cerceau copyright. Die praktische Ausgangsbasis für zwei mährische Residenzen der Fürsten von Liechtenstein in der ersten Hälfte des 17. Jahrhunderts, *Studia historica Brunensia* Brno 64, 2017, č. 1, s. 171–188.
- Michal Konečný – Zdeňka Michalová, *Zámek Bučovice*, Kroměříž 2021.
- Michal Konečný – Tomáš Valeš, *Moravský aristokrat v labyrintu světa: průvodce expozicí*, Praha 2017.
- Jarmila Krčálová, *Zámek v Bučovicích*, Praha 1979.
- Martin Krčma – Olga Krčmová, Renaissance zámeckého areálu v Bučovicích, in: *Ingredere hospes. Sborník Národního památkového ústavu územní odborné pracoviště v Kroměříži* 1, 2008, s. 108–115, s. 136–138.
- Jiří Kroupa, Palazzo in fortezza und Palazzo in villa in Mähren. Zur kunstgeschichtlichen Bedeutung der Bauaufgabe um 1600, in: Lubomír Konečný – Beket Bukovinská – Ivan Muchka (edd), *Rudolph II., Prague and the World. Papers from the International Conference*, Prague 1998, s. 64–69.
- Jiří Kroupa, „Palác ve tvrz“: Umělecká úloha a zámecká architektura v raném novověku, *Opuscula historiae artium* 45, 2001, s. 13–37.
- Petr Kroupa – Jiří L. Bílý, *Brněnští sochaři, kameníci a zedníci v letech 1570–1620*, Brno 1987.
- Hilda Lietzmann, *Das Neubaugebäude in Wien. Sultan Süleymans Zeit – Kaiser Maximilians II. Luftschloss. Ein Beitrag zur Kunst- und Kulturgeschichte der zweiten Hälfte des sechzehnten Jahrhundert*, München – Berlin 1987.
- Hilda Lietzmann, Das Neubaugebäude und Böhmen, in: *Prag um 1600: Kunst und Kultur am Hofe Rudolfs II.*, (kat. výst.), Freren 1988, s. 182.
- Zdeňka Michalová – Jan Vojtěchovský – Lucia Krajčirová, Císařský sál zámku Bučovice ve 20. století – dokumentace, restaurování a prezentace, *Zprávy památkové péče* 80, 2020, č. 3–4, s. 64–75.
- Miroslav Plaček, *Hrady a zámky na Moravě a ve Slezsku*, Praha 1996.
- Jan Royt, Der „Kaisersaal“ im Schloss Bučovice, in: Reiner Müller (ed.), *Bilder des Reiches, Bd. 4*, Siegmaringen 1997, s. 357–368.
- Veronika Řezníčková, Štukové dekorativní systémy ve vzájemné symbióze. Recepce italských vzorů na Moravě, *Zprávy památkové péče* 80, 2020, č. 3–4, s. 304–312.
- Bohumil Samek, *Umělecké památky Moravy a Slezska, Svazek 1. A–I*, Praha 1994.
- Bohumil Samek – Ivan Řeholka – Jarmila Vacková – Zdeněk Novák, *Zámek Bučovice*, Brno 2003.
- Fabian Slabý (ed.), *Příspěvky k dějinám Bučovic. Svazek I. Zápisy Vincence Eduarda Raffensberga z r. 1826 a 1828. Rukopis ze zámecké bání*, Bučovice 1940.
- Fabian Slabý, K stavebnímu vývoji bučovického zámku, *Vlastivědný věstník moravský* 2, 1947, s. 310–314.
- Lenka Šabatová – Zdeněk Vácha, Bučovice – nové poznatky ke stavebnímu vývoji zámku v první polovině 17. století, in: *Památková péče na Moravě (Monumentorum Moraviae tutela)* 11, 2006, s. 7–26.
- Lenka Šabatová, Josef Hardtmuth a zámek v Bučovicích, in: Hana Králová (ed.), *Joseph Hardtmuth: Architekt, vynálezce a podnikatel ve službách knížecí rodiny Liechtenštejnů*, Praha 2018, s. 109–119.
- Lenka Šabatová – Tomáš Kyncl, Střechy zámku Bučovice: Ikonografie, historické plány a současný stav, in: *Sborník příspěvků z 3. konference stavebněhistorického průzkumu uspořádané 8. - 11. června 2004 v Muzeu Vysočiny v Třebíči. Krový a střešní*, 3, 2005, s. 139–152.
- Karel Šmrha, K stavební historii zámku v Bučovicích, *Vlastivědný věstník moravský* 14, 1959, č. 1, s. 152–155.
- Karel Šmrha, Brněnští stavitelé v době kolem roku 1600 I. Petr Gabri a jeho stavební družina, *Umění* 15, 1967, s. 312–320.
- Karel Šmrha, Brněnští stavitelé v době kolem roku 1600 II. Stavební družina Antonia Gabriho, Antonio Paris a další mistři, *Umění* 16, 1968, s. 50–59.
- Jarmila Vacková, The Imperial Room in the Castle at Bučovice in Moravia. Some Remarks to the Origin and the Meaning of its Decorations, in: *Jaarboek van het Koninklijk Museum voor Schone Kunsten Antwerpen*, Antwerpen 1979, s. 227–247.
- Jarmila Vacková, Diskusní příspěvek k referátu E. Fučíkové, in: *Historická Olomouc a její současné problémy IV*, 1983, s. 265–267.
- Veronika K. Wanková, Itálie – Videň – Bučovice, in: Magdaléna Nová – Marie Opatrná (eds), *Cultural Transfer: umělecká výměna mezi Itálií a střední Evropou. Sborník příspěvků mezinárodní konference studentů doktorských studijních programů*, Praha 2014, s. 113–118.
- Veronika K. Wanková, *Perla Moravy: Nástěnná malířská výzdoba pěti sálů na zámku v Bučovicích*, Praha 2015.
- Veronika K. Wanková, Invention or Imitation in Painting? Decoration of late 16th Century Aristocratic Seats through the Example of the Castle Bučovice, in: Magdaléna Nová – Marie Opatrná (eds), *Vidět – Slyšet – Číst – Rozumět. Sborník příspěvků mezinárodní konference studentů doktorských studijních programů*, Praha 2015, s. 151–156.
- Veronika K. Wanková – Renata Tišlová – Peter Majoroš – Vojtěch Krajíček, Technologické poznatky ke štukové výzdobě Císařského pokoje v Bučovicích, *Zprávy památkové péče* 80, 2020, č. 3–4, s. 330–341.

Prameny

- Kolektiv autorů, *Dokumentace restaurátorského průzkumu. Interdisciplinární průzkum štukové výzdoby Císařského sálu, Státní zámek Bučovice*, Univerzita Pardubice, Litomyšl 2018–2019.
- Radka Junková, *Náměty antických a křesťanských ctností jako součást štukové výzdoby českých a moravských renesančních sídel* (diplomová práce), Ústav pro dějiny křesťanského umění KTF UK, Praha 2015.
- Petr Kroupa – Tomáš Borovský – Romana Štěrbová, *Zámek v Bučovicích, stavebněhistorický průzkum*, nepublikovaný rukopis, Památkový ústav v Brně, Brno 1997.
- Zoja Matulíková, *Nálezová zpráva o zjišťovacím stratigrafickém průzkumu barevných a omítkových vrstev interiéru „místnosti č. 128, 130 a 131“ SZ Bučovice*, 2001.
- Dana Rohanová, *Chemické složení skel ze zámku Bučovice, Císařský sál (zpráva)*, Praha 2019.
- Veronika Řezníčková, *Dekorativní štukatérství na Moravě v letech 1550–1620. Mezi místní tradicí a recepcí italských vzorů* (magisterská diplomová práce), Seminář dějin umění FF MU, Brno 2020.
- Lenka Šabatová, *Zámek Bučovice. Stavebněhistorický průzkum. I–II*, Brno 2006.
- Renata Tišlová, *Nástěnná malířská výzdoba Císařského sálu SZ Bučovice, Chemicko-technologický průzkum*, Litomyšl 2019.
- Renata Tišlová a kol., *Interdisciplinární průzkum štukové výzdoby Císařského sálu, Státní zámek Bučovice*, FR UP, Litomyšl 2018–2019.
- Jan Vojtěchovský – Marián Grančák – Romana Cívrná, *Dokumentace k restaurátorskému průzkumu. Nástěnná malířská výzdoba Císařského sálu státního zámku Bučovice*, FR UP, Litomyšl 2020.
- Veronika K. Wanková, *Malířská výzdoba zámku Bučovice ve 2. pol. 16. století. Recepce benátských vzorů* (disertační práce), Ústav dějin křesťanského umění KTF UK, Praha 2015.

Autoři záznamu

Lucia Krajčířová, Renata Tišlová

Datum poslední změny

31.3.2023

Fotodokumentace současného stavu

Bučovice, zámek, Císařský pokoj, pohled na portál s erbem Boskoviců a sochy Evropy a Karla V. (Vojtěch Krajíček 2018)

Bučovice, zámek, Císařský pokoj, západní stěna s bustami římských císařů (Vojtěch Krajíček, 2018)

Bučovice, zámek, Císařský pokoj, severní stěna se sochami Marta a Diany (Vojtěch Krajíček, 2018)

Bučovice, zámek, Císařský pokoj, východní stěna s bystami římských císařů (Vojtěch Krajíček, 2018)

Bučovice, zámek, Císařský pokoj (Vojtěch Krajíček, 2018)

Bučovice, zámek, Císařský pokoj (Vojtěch Krajíček, 2018)

Bučovice, zámek, Císařský pokoj (Vojtěch Krajíček, 2018)

Bučovice, zámek, Císařský pokoj (Vojtěch Krajíček, 2018)

Bučovice, zámek, Císařský pokoj, Císař Karel V. porážející Turka (Vojtěch Krajíček, 2018)

Bučovice, zámek, Císařský pokoj, Diana (Vojtěch Krajíček, 2018)

Bučovice, zámek, Císařský pokoj, Mars (Vojtěch Krajíček, 2018)

Bučovice, zámek, Císařský pokoj, Európa (Vojtěch Krajíček, 2018)

Bučovice, zámek, Císařský pokoj, portál jižní

Bučovice, zámek, Císařský pokoj, detail erbu Boskoviců (Vojtěch Krajíček, 2018)

Bučovice, zámek, Císařský pokoj, detail štukového dekoru (Vojtěch Krajíček, 2018)

stěny (Vojtěch Krajíček, 2018)